

огнените слова, на наивната вяра и безпределната самопожертвователност. В читалище "Зора" бъдещият апостол за първи път се запознава с вестниците "Свобода", "Независимост" и с повестите на Любен Каравелов - "Неда", "Стоян Войвода", "Хаджи Ничо" и други<sup>2</sup>, които според неговите собствени думи, са гръмнали "с потресающ трясък и по двата бряга на великия Дунав"<sup>3</sup>. Сведенията на Захарий Стоянов са твърде бегли и датират от времето след Освобождението. Ето защо не може да се определи със сигурност какво точно е бил прочел той (още по-малко пък какво е разбрал тогава), тъй като с голяма част от творчеството на Каравелов и особено на Ботев, Захарий Стоянов се запознава в процеса на своята събираческа дейност. Едно обаче е ясно - през периода 1870-1876 г. той е влязъл в досег с голяма част от идеите на водачите на българската революционна емиграция и трайно е усвоил немалко от тях. Това ни дава основание да потърсим корените на идейния му облик в първите години на следосвобожденската епоха, когато той излиза на журналистическото поле, в публицистичното наследство на Любен Каравелов и Христо Ботев<sup>4</sup>. Въпреки че, както вече отбелязахме, позоваването върху отделни статии на Каравелов и Ботев да е твърде условно, то все пак подобен анализ може да спомогне за изясняването на неочаквано увереното втурване на Захарий Стоянов в обществено-политическия живот на свободна България.

В подкрепа на горното твърдение говори още първата позната засега публикация<sup>5</sup> на начеващия вестникар "Знаеш ли ти кои сме?"<sup>6</sup>. Освен чисто формалното родство (З. Стоянов заема заглавието на поредица блестящо написани от Каравелов и Ботев фейлетони и се подписва с каравеловия псевдоним Барон Лулчо), при внимателно вглеждане във внушаваните идеи, не може да не се открие, че още в тази своя работа той въвежда и две от основните, експлоатирани в революционната публицистика преди Освобождението теми - вредното влияние на европейската цивилизация върху българската култура и отрицателното отношение към получилите образования си в Европа българи.

И двата проблема са вълнували българската интелигенция едва ли не още от самото начало на Възраждането, но особена значимост те придобиват в национал-революционната публицистика, в усилията ѝ да надделее над другото, просветителско-еволюционното течение, в борбите за национална еманципация, социално-икономическо, културно и политическо отделяне от османската империя. Основната теза на просветителите е, че народът трябва първо да се образова и постепенно подготви, докато узрее за извоюването на политическата свобода. Като доказателство се сочи развитието на западноевропейските общества, продължило векове наред, следвайки историческия ход на естествената си еволюция. Съвсем разбираемо е, че на тях в такъв случай ще се противопостави идеята за "младенческото" състояние на българския народ и вредното влияние, което оказват всякакви опити за пренасяне на западноевропейската цивилизация върху родна почва, а следователно, разбира се, ще се изведе и различния ход, който трябва да следват националните борби - т.е., че трябва да се почне първо от извоюването на политическата свобода<sup>7</sup>. Това е само основната разграничителна линия, която се очертава между